

ако той и да правилъ успѣшни опити за това, то растройството на една или нѣколко манипули не можало да има особено важно влияние върху цѣлия строй на легиона и върху сждбата на цѣлия бой; а за непрѣдвидени и крайни случаи всѣкога имало готовъ достатъченъ резервъ отъ екстраординарнитѣ войски и облектитѣ.

При всичко това, строя по манипули, както казахме по горѣ, проявилъ доста важни недостатъци, произсхождивши отъ раздробяването на войскитѣ на малки и слаби части — въ войнитѣ съ такива народи, като галлитѣ и по късно испанцитѣ. Тѣ, въ стрѣмителнитѣ си нападения съ цѣлата масса на огромнитѣ си сили, изведнѣжъ прониквали въ интервалитѣ и заобикаляли манипулитѣ въ всичкитѣ 3 линии и по нѣкога довеждали цѣлата римска армия въ растройство. Това и накарало римлянитѣ да прѣминатъ къмъ по добрия и по згодния строй по кохорти, за който спомѣнахме по горѣ, а по нѣкога даже да строятъ легиона въ видъ на фаланга, безъ интервали, като вкарвали манипулитѣ или кохортитѣ отъ 2-та линия въ интервалитѣ на 1-та и като въоръжавали прѣднитѣ рѣдци съ дълги копия. Освѣтъ това, шахматния строй на легиона по манипули и по послѣ по кохорти изисквалъ, като непрѣменно условие, отлично тактическо, строево образование и особена смѣтливостъ, самоувѣреностъ и твърдостъ, както отдѣлно отъ всѣки легионеръ, тѣй и отъ цѣлия легионъ въобще. И до като — както въ този периодъ — римскитѣ легионери и легиони напълно удовлетворявали на това условие, вслѣдствие на постоянно, още отъ млади години, и отлично военно практическо образование и строево обучение, римлянитѣ нѣмало защо да се боятъ и тѣ въ всѣко трудно положение лесно и ско-

ро намирали срѣдства да си помагатъ и не само да отблъсватъ неприятеля, но и напълно да му нанесатъ поражение. Но — това било само въ този периодъ: а по късно, както ще видимъ послѣ, много нѣщо се измѣнило въ това отношение.

Първото сблъскване на римлянитѣ съ гърцитѣ — съ Пирра и послѣ, въ 1-та пуническа война, съ сицилийскитѣ гърци и съ картагенцитѣ, които се строяли и сражавали по гръцката система — за пръвъ пжтъ противопоставило лице срѣщу лице римския легионъ и гръцката фаланга. Въ първитѣ дѣйствия на една противъ другата, всичкитѣ тактически движения и дѣйствия на легиона били прости, несложни, немногобройни, почти опрѣдѣлени за всѣки случай. А когато обстоятелствата излизали отъ рѣда на обикновеннитѣ, прѣдводителитѣ на римскитѣ армии, самолично, по внушение на собственната имъ опитностъ и военни дарби, вземали съобразни съ това мѣрки. Но въ 2-та пуническа война, въ дѣйствията противъ такъвъ великъ полководецъ, като Аннибала, римлянитѣ скоро се убѣдили отъ жестокия за тѣхъ опитъ, че имъ било необходимо по внимателно и по джлбоко да изучатъ трудната наука на военното искусство и къмъ понапрѣшнитѣ си въ нея достоинства да присѣдинятъ именно по истъчнено искусство. И първото начало, първата основа за това у тѣхъ турилъ диктатора Фабий, съ прѣвъсходната, може да се каже образцовата си система отъ *чисто-отбранително* свойство, а по нататъшно развитие и усъвършенствување ѝ далъ Сципионъ африкански младши, съ своята система отъ *настъпателно-отбранително* свойство, която дарувала на римлянитѣ побѣдитѣ при Новий Картагенъ и Илингъ въ Испания и най-послѣ при Зама въ Африка. Отъ